

תיבה ג'-1: אינפלציית "סל-הקורונה" בישראל

עיקרים

- שינויים חדים בהרכב סל הצריכה של הצרכנים על רקע משבר הקורונה עלולים להקשות על פרשנות נתוני האינפלציה הרשמיים שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מחשבת על סמך הרכב סל קבוע.
- תיבה זו אנו משתמשים בנתונים על ההוצאה בכרטיסי אשראי לפי ענפי צריכה כדי לבנות סל צריכה שמייצב יותר לייצג את הרכב הצריכה השוטפת בתקופת הקורונה, ומחשבים באמצעותו את שיעור האינפלציה המותאם לסל השוטף (להלן "אינפלציית הקורונה").
- אנו מוצאים שאינפלציית הקורונה אינה שונה מהותית מזו שנמדדת על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. רק התרומות של הרכיבים השונים לאינפלציה – ובפרט של רכיבי הדיור והתחבורה – שונות מהותית, בפרט בזמני הסגרים הראשון והשני.
- ההטיה של האינפלציה הנמדדת בתקופת הקורונה בישראל קטנה יחסית בהשוואה להטייה במדינות המפותחות.

מבוא

בזמני שגרה מדד המחירים לצרכן שמחשבת הלמ"ס מבוסס על משקלות קבועים של רכיביו, שמעדכנים אותם אחת לשנתיים על פי סל הצריכה הממוצע המתקבל מסקר הוצאות משקי הבית.¹ השימוש במשקלות קבועים שמשתנים אחת לשנתיים הגיוני אם ברצוננו למדוד שינויי מחירים של סל קבוע ולא שינויים זמניים בעלות של סל הצריכה, המבטאים התאמות של דפוסי הצריכה – למשל עקב שינויים במחירים היחסיים.

מגפת הקורונה חוללה שינויים מיידיים באורח חייהם של צרכנים רבים, לרבות שינויים חדים בהרגלי הצריכה (Chetty, et al., 2020; Goolsbee and Syverson, 2020) הסגרים, המגבלות והשינויים בהתנהלות הכלכלית של הציבור הביאו לירידה של חלק המוצרים והשירותים הנצרכים מחוץ לבית וכן של משקל המוצרים הלא חיוניים. כפועל יוצא עלה המשקל של ההוצאות על דיור, וירד משקלן של ההוצאות על תחבורה בסל הצריכה הממוצע (בעיקר בעת הסגרים הראשון והשני).² בגלל שינויים אלה סל הצריכה הקבוע שבנתה הלמ"ס ומשמש לחישוב מדד המחירים לצרכן כבר אינו מייצג את סל הצריכה בפועל, ובשל כך עלול לגרום ל"הטיית שקלול" – לחישוב מוטה של האינפלציה בשל שינוי חד בהרכב הסל באותה העת.³ כדי למדוד את השינוי בהרכב סל הצריכה השוטף של משקי הבית ואת השפעתו על מדידת האינפלציה אנו משתמשים בתיבה זו בנתונים על ההוצאה בכרטיסי אשראי לפי ענפים ומתאימים בעזרתם את משקל סעיפי מדד המחירים כך שהם ישקפו ביתר דיוק את הרגלי הצריכה השוטפת בתקופת הקורונה.

מספר מחקרים עדכניים עוסקים בהטיות במדידת האינפלציה בתקופת משבר הקורונה. תיבה זו חוברת לספרות שמתמקדת במדידת הטיית השקלול תוך שימוש במשקלות דינמיים שנאמדים בעזרת נתונים שוטפים על הוצאות הצרכנים. Cavallo (2020) השתמש בנתונים על ההוצאות בכרטיסי אשראי ודביט בארה"ב לשם אמידת השינויים בסל הצרכנים

¹ העדכון האחרון לפני תקופת הקורונה היה בחודש ינואר 2019. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עדכנה בחודש ינואר 2021 את משקלות המדד. במסגרת העדכון נעשו התאמות במספר מצומצם של סעיפי מדד ששיקפו את השפעת משבר הקורונה על סמך נתונים מחברות כרטיסי האשראי.

² ההוצאה על דיור נותרה קבועה בקירוב, אך חלקה בסל הצריכה גדל בשל הירידה בהוצאה על יתר הרכיבים. כנגד זאת ירדה ההוצאה על תחבורה ירידה אבסולוטית בעקבות מגבלות התנועה, וגם ביחס ליתר ההוצאות על רכיבי הסל.

³ הטיות נוספות במדד המחירים לצרכן יכולות לבוא מבעיות מדידה של מחירים במגזרים הסגורים ומשינויי איכות בשירותים הנצרכים בגלל הסיכון הבריאותי הכרוך בהם. להרחבה ראו תיבה 2 בדוח המדיניות המוניטרית למחצית הראשונה 2020 – "אינפלציה בימי הקורונה – אתגרי מדידה ופרשנות".

בזמן הקורונה ומצא הטיה שלילית בנתון הרשמי: אינפלציית הקורונה גבוהה משמעותית מהנתון הרשמי. בהנחה שהשינויים בצריכה בארה"ב התקיימו גם במדינות אחרות בעולם הוא מצא הטיה שלילית באינפלציה של חודש מאי גם ברוב המדינות האחרות שבדק, אך בשיעור ההטיה נמצאה שונות ביניהן. Seiler (2020) מציג אישוש נוסף לכך בעזרת נתוני רכישות כרטיסי האשראי בשווייץ, ו-Reinsdorf (2020) מחזק טענה זו על ידי בדיקה דומה אך בתוספת השוואה לנתוני השינויים בדפוסי הצריכה בקנדה, קיבוץ המדינות לקבוצות גיאוגרפיות והרחבת זמן המדגם לתקופה שמפברואר עד מאי (תקופה המכסה את כל הסגר הראשון ברוב העולם). ככלל, ברוב המדינות הנבדקות, עיקר ההטיה באומדני האינפלציה נובע מעלייה בשיעור ההוצאות על מזון וירידה בשיעור ההוצאות על תחבורה.

מתודולוגיה ונתונים

כחלק מההליך ההתמודדות עם משבר הקורונה הוקמה בבנק ישראל תשתית מידע למעקב אחר אינדיקטורים ריאליים ופיננסיים שונים.⁴

כדי לאמוד את השינוי במשקלו של ענף בסל הצריכה לעומת חודשי הבסיס (ינואר עד פברואר),⁵ כלומר לקבל את משקלו המותאם, אנו משתמשים בנפח העסקאות היומי בכרטיסי אשראי. בפרט, בעקבות Cavallo (2020), אנו מכפילים את שיעור השינוי החודשי של כל סעיף (כפי שהוא נמדד על ידי הלמ"ס) במשקל המותאם ומקבלים את תרומתו המותאמת לאינפלציית סל הקורונה.⁶

כדי לתרגם את השינויים במשקלות סעיפי ההוצאה בכרטיסי אשראי למשקלות במדד נדרשות מספר התאמות, שכן סיווג הרכישות בכרטיסי אשראי אינו זהה לסיווג סעיפי מדד המחירים לצרכן של הלמ"ס.⁷ לצד התאמות אלו אנו מניחים שההוצאות על סעיף המזון (ללא ארוחות מחוץ לבית) וסעיף הפירות והירקות השתנו באותו שיעור, ההוצאות על הדיור נותרו קבועות,⁸ וההוצאות על סעיף ה"שונות" השתנו באותו שיעור שהשתנה סך כל ההוצאות.

הממצאים

באיור 1 מוצגים האומדנים להתפתחות המשקלות השוטפים של סעיפי המדד. ניתן לראות בבירור את השפעת הסגרים בחודשים מרץ עד מאי וספטמבר עד אוקטובר. לעומת זאת בדצמבר לא נרשמה השפעה משמעותית על הרכב הסל. פגיעה בהכנסה והגבלות כבדות על צריכה של מוצרים רבים הביאו להפחתת ההוצאה עליהם, וכפועל יוצא – לעלייה משמעותית של משקל סעיף הדיור, לצד ירידות של משקלות שאר הסעיפים, בייחוד התחבורה והבידור.

איור 2 מציג את האומדנים לאינפלציית הקורונה לצד האינפלציה הרשמית ברמות החודשית והשנתית. כפי שניתן לראות, ירידת השימוש באמצעי תחבורה בעקבות הגבלות התנועה וסגירת עסקים ומקומות עבודה

⁴ הודעה לעיתונות בדבר הקמת תשתית הנתונים להתמודדות עם משבר הקורונה:

<https://www.boi.org.il/he/NewsAndPublications/PressReleases/Pages/20-5-2020.aspx>

⁵ יש לסייג את הממצאים ולהזכיר שהם אינם מביאים בחשבון שינויים בתדירות השימוש במזומן במהלך המשבר. אם, למשל, הציבור לא שינה את ההוצאה שלו על אחד הסעיפים, אך עבר לרכישה בעיקר במזומן במקום בכרטיס אשראי, נקבל הטיה כלפי מטה של המשקל שחישבנו.

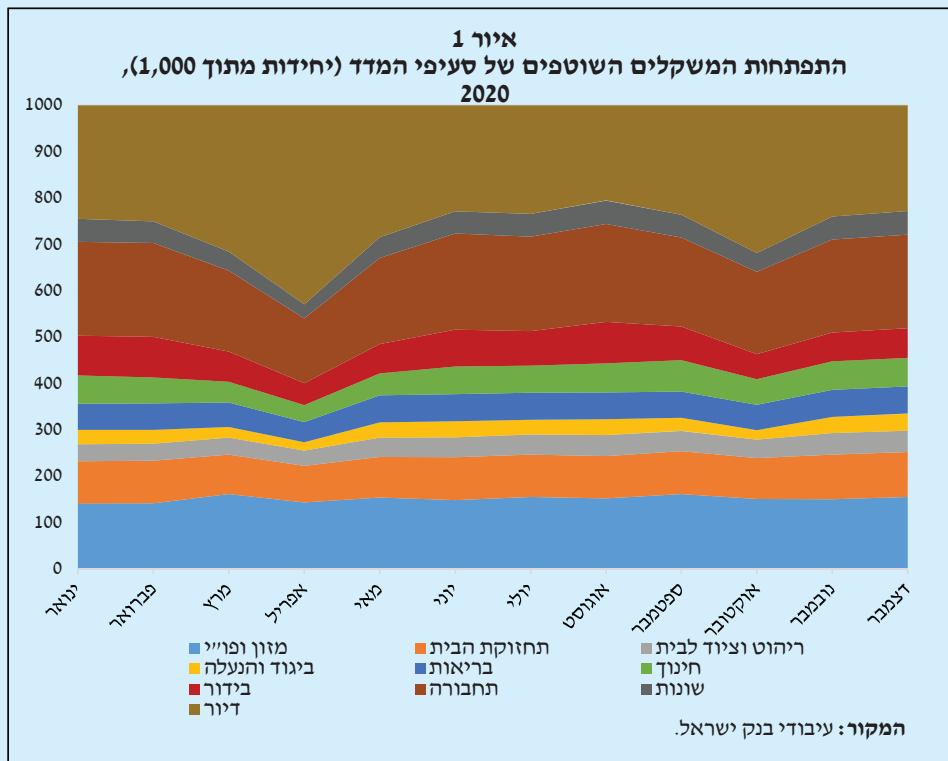
⁶ נוסחת עדכון המשקלות היא

$$w_{COVID,t}^i = \frac{e_t^i}{e_0^i} w_{Lamas}^i / \sum_i \frac{e_t^i}{e_0^i} w_{Lamas}^i$$

כאשר e_0^i מסמן את ההוצאה הממוצעת על סעיף i בכרטיסי אשראי בחודשים ינואר-פברואר 2020, e_t^i מסמן את ההוצאה בכרטיסי אשראי על סעיף i בחודש t , ו- w_{Lamas}^i מסמן את המשקל הרשמי של סעיף i בחישוב מדד המחירים לצרכן.

⁷ מרבית הסעיפים הראשיים של מדד המחירים הותאמו לסעיפים המקבילים של נתוני כרטיסי האשראי. סעיפי תחזוקת הדירה והריהוט והציוד לבית הורכבו משני סעיפים. תת-הסעיף ארוחות מחוץ לבית הוחסר מסעיף המזון וחובר לסעיף התרבות והבידור כדי לשפר את התאמתם לנתוני כרטיסי האשראי.

⁸ במדד אפריל הלמ"ס ערכה בדיקה לגבי הנחות בשכר הדירה. נמצאו הנחות בשיעור נמוך של החוזים (3%). מאז לא נערך סקר נוסף לבחינת הנחות, אולם במסגרת הפקידה הרגילה של הסגר השוכרים נשאלים אם הם מקבלים הנחה. בחודשים האחרונים נמצא שיעור מאוד נמוך של הנחות (0.3%).

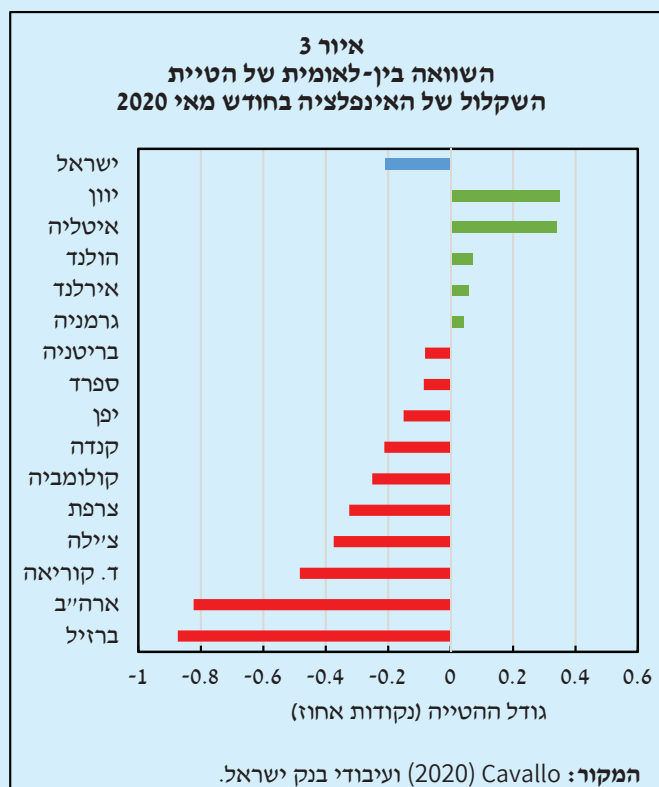
לצד ירידה חדה של מחירי האנרגיה מביאות להטיה שלילית זניחה של מדידת האינפלציה על ידי הלמ"ס.⁹ בסיכום שנתי – נמצאה הטיה כלפי מטה של האינפלציה הרשמית, אך היא זניחה: שיעור השינוי השנתי של האינפלציה הרשמית נמוך רק בכ-0.2 נקודת אחוז מאינפלציית הקורונה. כנגד זאת הסתכלות על מדד הליבה המנוכה מסעיפי המזון, הפירות והירקות וסעיפי האנרגיה (לא מוצג), שצריכתם הושפעה רבות (יחסית לשאר הסעיפים), מגלה הטיה חיובית קטנה של מדידת האינפלציה, בעיקר בשל העדר סעיף האנרגיה ממדד זה.

כאמור, משבר הקורונה וההגבלות הכלכליות הנלוות אליו הוא משבר גלובלי, וניתן לשער שהשפעותיו יהיו דומות במדינות שונות. איור 3 מציג השוואה בין-לאומית של הטיית השקלול של האינפלציה בחודש מאי 2020. הנתון של ישראל חושב בידינו, והנתונים של יתר המדינות נלקחו מ-Cavallo (2020). רואים הטרוגניות בגודל ההטיה ואף בכיוונה, אולם לרוב ההטיה שלילית (האינפלציה הרשמית נמוכה מאינפלציית הקורונה), כפי שנמצא גם בישראל, עדות להשפעה אחידה למדי של התמודדות הציבור והממשלות עם המגפה על סל הצריכה.

סיכום

עד לריסון מלא של המגפה השינויים בהרכב סל הצריכה שאנו רואים בישראל ובעולם עלולים להתמיד בייחוד בשיאי גלי ההידבקות, ולכן יש להביאם בחשבון בהסתכלות על האינפלציה בטווח הקצר. אף על פי כן אנו מוצאים כי למרות הזעזוע בסל הצריכה בישראל, שדומה במגמותיו למגמה הרווחת ברחבי העולם, נוצרת הטיה זניחה יחסית באינפלציה הכללית.

⁹ גם כאשר מניחים משקלות קבועים לאורך כל השנה על פי סל הצריכה בחודש אפריל (החודש שבו התחולל הזעזוע הגדול ביותר עבהרכב סל הצריכה) מגיעים לתוצאות דומות, בעיקר לבהשפעת עליית מחירי האנרגיה החל מחודש יוני.

מקורות

Cavallo, A. (2020). Inflation with Covid Consumption Baskets. Harvard Business School BGIE Unit Working Paper, (20-124).

Hendren, and M. Stepner (2020). Real-time economics: A new platform .Friedman, N .Chetty, R., J. N to track the impacts of COVID-19 on people, businesses, and communities using private sector data. NBER Working Paper, 27431.

Goolsbee, A. and C. Syverson, (2020). "Fear, lockdown, and diversion: Comparing drivers of pandemic economic decline 2020", *Journal of Public Economics*, 193, 104311.

Reinsdorf, M. B. (2020). COVID-19 and the CPI: Is Inflation Underestimated? (No. 20/224). International Monetary Fund.

Seiler, P. (2020). "Weighting bias and inflation in the time of Covid-19: Evidence from Swiss transaction data", *Covid Economics* 35: 96–115